

**บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้
พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4**

ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

**The Role of the Thailand Pesticide Alert Network (Thai-PAN) in Pushing
for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to Be Classified as Type 4
Hazardous Substances according to the Hazardous Substances Act
B.E. 2535**

พระจักรพันธ์ ศรีแก้ว

Phra Jakkapan Srigeaw

มานิชย์ อารีย์

Manoch Aree

กัลยา แซ่อึ้ง

Kanlaya Saeoung

สาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Public Administration, Srinakharinwirot University, Thailand

Email: jakkapan.piaw@g.swu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 27 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN)ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 2) เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN)และระหว่างเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN) กับองค์กรเครือข่ายภายนอก ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN)ที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN)ที่ผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 2) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 3) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ

ผลการศึกษาพบว่า 1) มีบทบาทในการเจรจาต่อรองและกดดันรัฐบาลโดยใช้ยุทธศาสตร์ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” โดยการสร้างความจริงจัง มีการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยยุทธการป่าล้อม

เมือง และมีการใช้อำนาจทางการเมืองผ่านพรรคฝ่ายค้านและพรรคฝ่ายรัฐบาล 2) พบว่า มีการระดมทรัพยากรด้านข้อมูล ด้านวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยใช้ทุนส่วนตัวของสมาชิกภายในและภายนอกเครือข่าย และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิชีวิตวิถีและ สสส. 3) พบว่า ผู้ค้าสารเคมีได้กดดันรัฐบาลให้เลื่อนการแบนสารเคมีและรัฐบาลไม่มีนโยบายที่ชัดเจนด้านความปลอดภัยในระบบเกษตรและระบบอาหารของประเทศ

คำสำคัญ : บทบาท, การระดมทรัพยากร, การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย

ADSTRACT

The objectives of this research are follows: (1) to study the role of the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) in advocating for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Type 4 Hazardous Substances under the Hazardous Substance Act B.E. 2535; (2) to examine the strategies for mobilizing resources within the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) and between the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) and external network organizations to advocate for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Type 4 Hazardous Substances under the Hazardous Substance Act B.E. 2535 (3) to investigate the problems and obstacles faced by the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) during the advocacy process for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Type 4 Hazardous Substances under the Hazardous Substance Act B.E. 2535 by using qualitative research and document research. The documents used for data collection and analysis included document analysis and in-depth interviews. The main informants were volunteer group from non-profit organizations, volunteer group from university organizations and volunteer group from government agency organizations.

The study found the following: (1) playing a role in negotiating and pressuring the government using the "Triangle Ascending the Mountain" strategy. This involves creating genuine awareness, mobilizing social movements through urban environmental strategies, and utilizing political power through opposition and ruling party factions; (2) resources in terms of data, materials, and equipment have been mobilized using both internal and external funds from network members. Additionally, financial support has been received from the Bioresource Foundation and Thai Health Promotion Foundation; and (3) chemical traders have pressured the government to postpone the ban on chemicals, and the government lacks clear policies on safety in the country's agricultural and food systems.

Keywords: Roles, Resource Mobilization, Politics in Policy-Making Process

บทนำ

สถานการณ์สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปัจจุบัน ประเทศไทยนำเข้าสารทั้งสามชนิดนี้เพื่อใช้ในเกษตรกรรมรวมกันเฉลี่ยปีละกว่า 70,000 ตัน ยิ่งช่วงปี 2560 ที่กระแสเรียกร้องให้มีการ ‘แบน’ ดัง

ขึ้นเรื่อย ๆ เฉพาะสารพาราควอต ผู้ค้านำเข้าสูงถึง 44,501 ตัน คลอร์ไพริฟอส ประมาณ 3,320 ตัน มากขึ้นเกือบ 40 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่นำเข้าไกลโฟเสต 59,850 ตัน และ นพ.ดนัย ธีวันดา รองอธิบดี กรมอนามัย กล่าวว่า จากข้อมูลในปี 2560 พบว่ามีการนำเข้าวัตถุอันตรายทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น จากปี 2559 ถึง 3.74 หมื่นตัน ขณะเดียวกันเมื่อย้อนกลับไปดูข้อมูลผู้มีงานทำในปี 2561 พบว่ามี ทั้งหมด 38.3 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานนอกระบบ 21.2 ล้านคน และมากกว่าครึ่งหรือ ประมาณ 11.7 ล้านคนทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม คนเหล่านี้ถ้าไม่มีความรู้เรื่องการจัดการสารเคมี ก็เสี่ยงที่จะทำให้พวกเขาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเคมีทางการเกษตรที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย อย่าง สถานการณ์การใช้สารเคมีทางการเกษตรในปี 2563 พบครัวเรือนที่ยังคงใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวน 677,522 ครัวเรือน หรือร้อยละ 25.60 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้สร้างผลกระทบต่อ ร่างกายของผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสารเคมีทางการเกษตร 3 ชนิดที่มีการพูดถึงอย่างกว้างขวาง ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเสต (ประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, 2563)

ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการจาก องค์กรมหาวิทยาลัย องค์กรหน่วยงานภาครัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ด้านการเกษตรและการ คัดกรองผู้บริโภค และกลุ่มเกษตรกรที่ตระหนักถึงความปลอดภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่ทำงาน ติดตามปัญหาเรื่องสารเคมีมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเฝ้ามองประเด็นสารเคมีที่เป็นประเด็นของ สภาพแวดล้อมทางนโยบายทางเศรษฐกิจที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของเกษตรยั่งยืน และความ ปลอดภัยของผู้บริโภค เพราะฉะนั้นการใช้สารเคมี ผลประโยชน์ของสารเคมีจึงเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะปัญหาพิษภัยของสารพาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเสต เป็นสภาพแวดล้อมทาง นโยบายที่ไม่เอื้อต่อการขยายตัวของเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย และอาหารปลอดภัยของ ผู้บริโภค ปัญหาความเป็นพิษภัยร้ายแรงการตกค้างของสารเคมี 3 ชนิดนี้ในผักและผลไม้ และพื้นที่ ทางการเกษตรโดยเฉพาะเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีเหล่านี้มีจำนวนผู้เจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้นทุกปี เครือข่าย เตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) จึงได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ โดยการสร้างการรับรู้ให้กับสังคม โดยการเผยแพร่งานวิจัย บทความวิชาการ เพื่อให้ความรู้แก่ ประชาชนทั่วไป ให้ความรู้แก่เกษตรกรและได้เสนอแนะนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความ อันตรายและความเป็นพิษภัยร้ายแรงของสารเคมี 3 ชนิดนี้กับรัฐบาล และได้เรียกร้องให้รัฐบาลหยิบ ยกประเด็นความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้เป็นวาระนโยบายที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในช่วงปี 2559 หลังจากเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้มีการสุ่ม ตรวจผักและผลไม้ พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐาน ในขณะที่ข้อมูลของ กระทรวงสาธารณสุขอยู่ประมาณ ไม่เกิน 10% ส่งผลให้รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ได้ เชิญเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เข้าไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมี 3 ชนิดนี้ เป็นโอกาสที่ดีที่ได้นำเสนอเรื่องราวสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรงและได้เสนอให้แบน 3 สารเคมีนี้ ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเสต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ส่งผลให้เกิดการประชุมร่วมกันจากหลายฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง

การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนปัญหาการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีความเสี่ยง สูงในต้นปี 2560 โดยที่ประชุมของกระทรวงสาธารณสุข ได้ร่วมกับอีก 3 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวง

อุตสาหกรรม ได้เข้าร่วมฟังประเด็นปัญหาและข้อเสนอทางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ จึงมีมติออกประกาศยกเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 2 ชนิด คือ พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส ภายในปี 2562 โดยระหว่างนี้ไม่อนุญาตให้มีการต่อทะเบียนและขึ้นทะเบียนเพิ่ม และภายในเดือน ธันวาคมปี 2561 ต้องยุติการนำเข้าทั้งสองตัว ส่วนไกลโฟเสตนั้นให้จำกัดการและกำหนดเพดาน ปริมาณการนำเข้าให้สอดคล้องกับพื้นที่อนุญาตให้ใช้ ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคมปี 2561 คณะกรรมการวัตถุอันตรายมีมติไม่ยกเลิกการใช้สารเคมีทั้ง 3 ชนิด โดยให้กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการยกร่างแผนการจำกัดการใช้สารเคมีทั้ง 3 ชนิด ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัด ศัตรูพืช (Thai-PAN) พร้อมเครือข่ายสนับสนุนการแบน 686 องค์กร ชุมนุมหน้าทำเนียบพร้อมยื่น หนังสือถึงนายกรัฐมนตรีและยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ มากกว่า 50 จังหวัด ส่งผลให้ในเดือนกรกฎาคม ปี 2561 นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา สารเคมีทั้ง 3 ชนิดนี้ เพื่อศึกษาข้อมูลทางวิชาการเพิ่มเติม ในเวลาต่อมาวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ปี 2562 คณะกรรมการวัตถุอันตรายลงมติกลับ ไม่แบน 3 สารเคมี พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เข้ายื่นหนังสือเพื่อสนับสนุนให้มีการ แบนสารเคมีทั้ง 3 ชนิดนี้ ต่อมา ม.น.ญ. ไทยเศรษฐกิจ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ปี 2562 คณะกรรมการวัตถุอันตรายมีมติเอกฉันท์ ให้เลื่อนการแบน พาราควอตและคลอร์ไพริฟอสออกไปเป็นวันที่ 1 มิถุนายน ปี 2563 และยกเลิกการ แบนไกลโฟเซตเป็นจำกัดการใช้แทน (เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) , 2561) ในวันที่ 28 เมษายน ปี 2563 เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พร้อมเครือข่าย สนับสนุนให้มีการจำนวน 686 องค์กร ยื่นหนังสือถึง นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงอุตสาหกรรม ประธารคณะกรรมการวัตถุอันตราย เพื่อค้านเลื่อนแบนพาราควอต และคลอร์ ไพริฟอส โดยกล่าวว่าข้ออ้างการขอเลื่อนฟังไม่ขึ้น เป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทสารเคมี ข้ำเติม ปัญหาสุขภาพประชาชน ส่งผลให้ในวันที่ 15 พฤษภาคม ปี 2563 กระทรวงอุตสาหกรรมออก ประกาศ เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) กำหนดให้ พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส เป็น วัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก นำผ่านหรือมีไว้ในครอบครอง ระบุประกาศนี้ มีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 มิ.ย.ปี 2563 เป็นต้นไป (บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. 2563, 2563)

ประเด็นความสำเร็จนี้ ส่งผลให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาบทบาทและวิธีการในการระดม ทรัพยากร และศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่พบ ในการผลักดันเรียกร้องในครั้งนี้ของเครือข่ายเตือนภัย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ต่อการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และ ไกลโฟเซต ให้ เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยศึกษาวิเคราะห์ด้วยการ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ตลอดจนการนำเอาทฤษฎีการ ระดมทรัพยากร มาใช้อธิบายวิธีการระดมทรัพยากร มีการนำเอาทฤษฎีบทบาท มาประกอบการ อธิบายบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เข้าไปมีบทบาทในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ให้เป็นวัตถุ อันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ประเด็นการเรียกร้องผลักดันสารเคมี นี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีแนวคิดร่วมกันในผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตาม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าว เพื่อเป็นรูปแบบให้กับเครือข่ายอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องผลักดันให้เกิดนโยบายในลักษณะเดียวกันนี้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535
2. เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) และระหว่างเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรเครือข่ายภายนอก ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. มุ่งศึกษาบทบาทการดำเนินงานของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 โดยมุ่งศึกษาไปที่บทบาททางการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใน 4 บทบาท ได้แก่ 1. บทบาทในการเจรจาต่อรอง 2. บทบาทกดดัน 3. บทบาทประนีประนอม 4. บทบาทประสานประโยชน์ ซึ่งทางเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการกำหนดนโยบาย โดยเริ่มต้นตั้งแต่ 1. ขั้นตอนกำหนดวาระนโยบาย 2. ขั้นตอนรื้อข้อเสนอนโยบาย 3. ขั้นตอนตัดสินใจนโยบาย 4. ขั้นตอนติดตามกระบวนการ
2. มุ่งศึกษาวิธีการระดมทรัพยากรของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยมุ่งศึกษาไปที่ วิธีการที่เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้ในการระดมทรัพยากรทั้งจากสมาชิกภายในของเครือข่าย และองค์กรภายนอก โดยครอบคลุมทรัพยากรสำคัญที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรที่เป็นนามธรรม ได้แก่ การผนึกกำลังและความเข้มแข็งสมาชิกภายในเครือข่าย ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกัน และการมีอัตลักษณ์ของเครือข่าย
3. มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่มีบทบาทในการผลักดันให้มีการแบน พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา

ในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุ

อันตราย พ.ศ. 2535 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรเพื่อเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 6 คน 2) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 7 คน 3) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ 2 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยฉบับนี้มีขอบเขตของการศึกษาด้านระยะเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2559 จนถึงปี พ.ศ. 2563 เป็นช่วงการผลักดันเรียกร้องให้มีการแบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยได้คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะจากบุคคลที่มีข้อมูลเฉพาะเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจนครบถ้วนมากที่สุด จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 6 คน 2. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 7 คน 3. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้การสัมภาษณ์ (Interview) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้แนวคำถามปลายเปิด โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมแบบสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย สถานการณ์และบริบทอื่น ๆ ระหว่างการเก็บข้อมูล

2. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ ประกาศ กฎหมาย ระเบียบ แผนการปฏิบัติงาน รายงานผลการดำเนินงาน หรือข่าวสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงข่าวจากสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลการประกอบและสนับสนุนข้อมูลในส่วนการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผลการศึกษานั้นมีความสมบูรณ์มากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประมวลผลของข้อมูล ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อแสวงหาข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยต่อไป

ผลการศึกษา

1. บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่า

1.1 บทบาทด้านการเจรจาต่อรองในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีการวางกลยุทธ์มีการกำหนดเป้าหมาย โดยวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อให้ข้อมูลมี

ความน่าเชื่อถือ โดยมุ่งเน้นไปที่ความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการทางวิชาการ ในการสนับสนุนว่าวัตถุทั้ง 3 ตัวนี้ ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต ว่ามีอันตรายต่อสุขภาพจริง และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีกต่อไป เพราะฉะนั้น ได้มุ่งเน้นมากในเรื่องของประเภทของข้อมูลที่จะเอามาใช้ เพราะแน่นอนที่สุดและฝ่ายตรงข้ามก็ต้องใช้ข้อมูลวิชาการมาคัดค้านเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงได้วางแผนในเรื่องของประเภทของข้อมูล และในขณะนั้นทางเครือข่ายได้รับโจทย์ในการไปสืบเสาะหาข้อมูล เน้นความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลจากการวิจัย ที่มีการออกแบบอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความทันสมัย ไม่ใช่ข้อมูลเก่า 10- 20 ปี

1.2 บทบาทด้านการกดดันในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้วิธียุทธการป่าล้อมเมืองจากเครือข่ายรอบนอกในทางพื้นที่ โดยการกดดันครั้งนี้ไม่มีการประนีประนอมแต่อย่างใด ไม่มีการลดระดับข้อเรียกร้อง มีการต่อสู้กดดันเฝ้ามองอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ทางเครือข่ายได้ใช้บทบาททางการเมืองโดยการให้ภาคีเครือข่ายในแต่ละจังหวัดยื่นข้อเรียกร้องผ่านพรรคการเมืองให้พรรคการเมืองกำหนดประเด็นการแบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 เข้าไปเป็นนโยบายของพรรค ทำให้หลายพรรคเห็นด้วยกับเรื่องนี้ทั้งพรรคฝ่ายค้านและพรรครัฐบาล ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

1.3 บทบาทด้านการประนีประนอมในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เครือข่ายไทยแพนไม่มีการลดข้อเรียกร้องในเรื่องของการแบนสารเคมีเหล่านี้แต่อย่างใด เพราะเห็นว่าสารเคมีเหล่านี้มีความเป็นพิษภัยสูง เป็นสารก่อมะเร็ง ส่งผลเสียต่อพื้นที่ทางการเกษตรและส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค เห็นได้จากสถิติการเสียชีวิตของคนไทยมีสาเหตุมาจากโรคมะเร็งทั้งในเด็กและผู้ใหญ่

1.4 บทบาทด้านการประสานประโยชน์ในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) บทบาทด้านการประสานประโยชน์ การประสานประโยชน์มุ่งไปที่เรื่องของสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประเทศไทยปลอดภัยจากสารเคมีและบรรลู่ (Sustainable Development Goals: SDGs) “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งในตอนนั้นได้เห็นสภาวะวิชาชีพและมีโรงพยาบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันในครั้งนี้ เพราะรัฐบาลในขณะนั้นมีการเลื่อนการแบนบ่อยครั้ง ทำให้ภาคส่วนต่างๆ ที่ตระหนักถึงปัญหานี้ออกมากดดันรัฐบาล อาจกล่าวได้ว่าเป็นการตื่นตัวของสังคมอย่างเห็นได้ชัด

2. บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในกระบวนการกำหนดนโยบายให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซตเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่า

2.1 บทบาทในขั้นกำหนดวาระนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เกิดขึ้นหลังจากมีมติของคณะทำงาน ของกระทรวงสาธารณสุข หลังจากทางเครือข่ายไทยแพนได้เข้าให้ข้อมูลและเสนอแนวนโยบายเพื่อแก้ปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ ตั้งแต่ต้นเดือนเมษายน ปี 2560 โดยทางกระทรวงสาธารณสุขมีความเห็นภายใต้คณะทำงานร่วมกัน 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงสาธารณสุข แต่กระทรวงสาธารณสุขไม่มีอำนาจในการประกาศแบน เพราะอำนาจหน้าที่ออกประกาศเรื่องนี้เป็นกระทรวงอุตสาหกรรม ส่งผลให้ในตอนนั้นทางนโยบายนี้ได้ถูกกำหนดไว้และถูกยกขึ้นแล้วส่งต่อไปให้กับกระทรวงสาธารณสุขในรัฐบาลประยุทธ์ 2

วาระนโยบายจึงเกิดขึ้น โดยในชั้นกำหนดวาระนโยบายนี้มืองค์กรอื่น ๆ ที่เข้าร่วมผลักดันเรื่องนี้มากกว่าหกร้อยองค์กรที่กระจายตัวอยู่ทั่ว 50 จังหวัด

2.2 บทบาทในชั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) บทบาทในชั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบายทางเครือข่ายมีถึงทางนโยบายคือแบบพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ให้เป็นเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 เพราะเหตุผลทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมซึ่งเรื่องนี้อยู่ภายใต้อำนาจของกระทรวงสาธารณสุข ผู้ที่มีพลังมากที่สุดที่จะผลักดันเรื่องนี้คือกระทรวงสาธารณสุข และอำนาจออกประกาศแบบเป็นของกระทรวงอุตสาหกรรมที่เป็นฝ่ายเลขาของคณะกรรมการวัตถุอันตราย จึงได้ยื่นรณรงค์นโยบายนี้เรื่องไปสู่กระทรวงที่มีบทบาทหลักในการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ คือกระทรวงอุตสาหกรรมทำให้ทางเครือข่ายได้สร้างผลงานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนข้อมูลว่านโยบายนี้เป็นนโยบายที่ดีและจะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และแสดงให้เห็นผลดีผลเสียในทุกด้าน ส่งผลให้ในชั้นก่อรูปนโยบายนี้รณรงค์ทางนโยบายได้ถูกเคลื่อนไปที่คณะกรรมการวัตถุอันตรายจนกลายเป็นวาระนโยบายในที่สุดตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

2.3 บทบาทในชั้นตัดสินใจนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เข้าไปให้ข้อมูลกับรัฐบาลตั้งแต่ปี 2560 โดยได้เข้าไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการตกค้างในผักและผลไม้ โดยมีข้อมูลหลัก ๆ สามส่วนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลด้านงานวิจัยและผลจากห้องแล็บ ส่วนที่สอง ข้อมูลทางวิชาการที่หน้าเชื่อถือ ส่วนที่สาม เป็นข้อมูลทางนโยบายของประเทศอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการแบนสารเคมีที่มีอันตรายสูง และนโยบายขององค์การสหประชาชาติ (UN) ที่ให้ความสำคัญกับมาตรการควบคุมสารเคมีที่มีอันตรายสูง ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

2.4 บทบาทในชั้นติดตามกระบวนการนโยบายในฐานะตัวแสดงกับรัฐบาลในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เห็นได้จากการที่พรรคการเมืองได้เชิญสมาชิกในเครือข่ายเข้าไปเป็นกรรมการร่วมด้วย ได้เข้าไปนั่งในฐานะตัวแทนกรรมการของพรรคต่าง ๆ แต่เข้าไปในนามของประชาชน อีกทั้งมีการสร้างพันธมิตรในทุกช่องทาง ทุกกลุ่ม ทั้งนักวิชาการ ทั้งสื่อมวลชน โดยเฉพาะพันธมิตรฝ่ายการเมือง คือทะลวงเข้าไปสร้างความเข้าใจกับนักการเมืองโดยไม่เลือกฝ่าย เป็นการสร้างแนวร่วมที่ตืออย่างหนึ่งเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับรัฐบาล เพื่อกดรัฐบาลให้ตัดสินใจกำหนดนโยบายตามความต้องการของทางเครือข่ายไทยแพน อันจะเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

3. การระดมทรัพยากรจากสมาชิกของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พบว่า

3.1 การระดมทรัพยากรด้านเงินทุนการระดมด้านเงินทุน ในช่วงแรกของการทำงานของสมาชิกภายในเครือข่ายจะใช้ทุนส่วนตัวในการทำงานเรื่องนี้ และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) ซึ่งเปรียบเสมือนกองเลขาของเครือข่ายไทยแพน อีกทั้งยังได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อการผลักดันนโยบายในครั้งนี้ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

3.2 การระดมทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ ในช่วงแรกของการทำงานเป็นการใช้งบประมาณของเครือข่ายและได้รับแรงสนับสนุนหลักมาจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) และงบที่มาจากโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมาในช่วงของการผลักดันให้มีการแบนพาราควอต ช่วงที่สอง ใช้งบประมาณของ

กระทรวงสาธารณสุขในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ หลังมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน และช่วงที่สาม จะใช้ทุนส่วนตัวในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ของสมาชิกภายในเครือข่ายและองค์กรภายนอกกล่าวคือผู้ที่เห็นความสำคัญกับเรื่องนี้แล้วลุกขึ้นมาร่วมผลักดันในบางประเด็น

3.3 การระดมทรัพยากรด้านความรู้ เป็นการระดมของชุดข้อมูลทั้งงานวิจัยและบทความทางวิชาการทั้งภายในและภายนอกประเทศ เน้นไปที่ข้อมูลใหม่และทันสมัย ไม่ใช่ข้อมูลเก่า 10-20 ปี เพราะการผลักดันนโยบายในครั้งนี้เป็นการต่อสู้ด้วยชุดข้อมูลเป็นหลัก ฝ่ายตรงข้ามก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้ด้วยชุดของข้อมูลเช่นกัน

3.4 การระดมทรัพยากรด้านอัตลักษณ์ หรือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีธงหลักเป็นธงเดียวกันคือ ให้สังคมไทยปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภายใต้ยุทธศาสตร์ 3-4 ด้าน อยู่ด้วย การทำงานของเครือข่ายไทยแพนมาเป็นแนวราบ จะเป็นการปรึกษาหารือตลอดเวลาเพื่อแบ่งงานกันทำ โดยมีแนวคิดเดียวกันคือสร้างสังคมไทยให้ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ประเทศไทยบรรลุ (Sustainable Development Goals: SDGs)

4. ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต, คลอร์ไพริฟอส, และไกลโฟเซต, เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่า

4.1 ปัญหาและอุปสรรคภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้แก่ พบปัญหาเรื่องความเหนื่อยล้าจากการทำงานเชิงรุก เพราะเป็นการต่อสู้เรียกร้องที่กินเวลายาวนานถึง 3 ปี เพราะต้องต่อสู้ปัญหาเชิงความรู้และทัศนคติของเกษตรกร และมีประเด็นที่โต้เถียงกันของสมาชิกภายในเครือข่าย เกี่ยวกับตัวสารเคมีที่จะมาใช้ทดแทนว่าสารที่จะเอามาทดแทนนั้นจะเป็นอันตรายมากกว่าสารตัวเดิมหรือไม่ เพราะฉะนั้นก็มีพยายามที่จะหาสารเคมีที่เอามาแทน โดยที่ในแนวคิดนั้นไม่ต้องใช้สารเคมีเพื่อทดแทน โดยใช้วิธีการจัดการด้วยวิธีอื่น เช่น เกษตรอินทรีย์ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

4.2 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรภายนอก ซึ่งปัญหาที่พบเจอคือแรงต้านของบรรษัทข้ามชาติ กลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมี และจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการแบน จะเห็นการจัดตั้งที่ชัดเจนของกลุ่มธุรกิจที่ขาดผลประโยชน์ กล่าวคือ ถ้าแบนแล้วกระทบกับธุรกิจ ก็เห็นการตอบโต้โดยข้อมูลวิชาการ การสร้างกระแสสังคมกดดันหน่วยงานของรัฐ และที่สำคัญมีการคุกคามนักวิชาการของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) อีกด้วย

4.3 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับรัฐบาล ได้แก่ 1. ปัญหาด้านทัศนคติของรัฐบาล รัฐบาลในขณะนั้นจะมองถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก 2. รัฐบาลไม่มีความจริงจังในการสร้างมาตรการทดแทนหรือมีธงทางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบเกษตรและอาหารของประเทศ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายในด้านนี้เป็นเรื่องที่ต้องสู้กันแบบนักหนัก 3. เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พบว่ารัฐบาลที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์ประหารประชาชนน้อยกว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้พบความสอดคล้องประเด็นในการศึกษานี้ นำมาอภิปรายตามหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.2.1 บทบาทในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเจรจาต่อรองเพื่อผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ในช่วงแรกของการดำเนินงาน ความร่วมมือจะเน้นไปที่ 3 ภาคส่วนหลัก ๆ คือ ภาคส่วนที่หนึ่ง คือเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มุ่งเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมยั่งยืนและด้านสิ่งแวดล้อม ภาคส่วนนี้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลและการสร้างความตระหนักให้กับเกษตรกรเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภาคส่วนที่สองคือหน่วยงานภาควิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภาคส่วนที่สามคือ เครือข่ายที่มุ่งเน้นการคุ้มครองผู้บริโภค ภาคส่วนนี้มีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลและการสร้างความตระหนักให้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีกำจัด การทำงานของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้หลักยุทธศาสตร์ 3 เหลี่ยมเขี้ยวอนภูเขาของ ศ.น.พ.ประเวศ วะสี ที่ให้ความสำคัญกับการรู้จริง แล้วเอาความรู้จริงนั้นไปขับเคลื่อนทางสังคม แล้วก็เอาไปเชื่อมโยงกับภาคนโยบาย การสร้างความรู้จริงก็จะเห็นได้ว่ามีการใช้บทความทางวิชาการจากหลายหลายองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขน ภาณุจันท์ พันธุ์เดิมวงศ์ (2559) ที่ได้ศึกษา กระบวนการและการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านที่อยู่อาศัยของเครือข่ายสลัมสี่ภาค พบว่า กระบวนการในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของเครือข่ายสลัมสี่ภาค มีแนวทางดังนี้ 1) รวมกลุ่มเพื่อต่อรองเชิงนโยบาย โดยมีรูปแบบที่สำคัญ คือ ใช้การรวมตัวกัน จัดการประชุม เติมนโยบาย ยื่นข้อเรียกร้อง 2) การทำโครงการรูปธรรมเพื่อเสนอแนวทางเลือกใหม่ให้รัฐ เครือข่ายสลัมสี่ภาคควรมีการวางโครงการที่เน้นไปที่การสร้างแนวทางเลือกใหม่ให้กับรัฐ เพื่อให้มีการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน 3) การสร้างพื้นที่ทางสาธารณะ 4) เข้าร่วมกับขบวนการภาคประชาชน รณรงค์ในประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายสาธารณะที่สำคัญ

5.2.2 แนวทางการระดมทรัพยากรในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

แนวทางการระดมทรัพยากร ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) การระดมทรัพยากร จะมุ่งเน้นไปที่ทรัพยากรด้านความรู้จากนักวิชาการที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายเพราะความรู้มาจากบุคคล โดยเฉพาะผลการวิจัยจากห้องแล็บและบทความทางวิชาการ ซึ่งสมาชิกภายในเครือข่ายล้วนแต่เป็นนักวิชาที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรสวรรค์ จันทรัตน์ (2563) ที่ได้ศึกษาบทบาทของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายสาธารณะ ศึกษากรณีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พบว่า บทบาทที่สำคัญของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ บทบาทด้านองค์ความรู้ กล่าวคือ ขบวนการแพทย์ชนบท เป็นผู้ส่งผ่านองค์ความรู้ผ่านโครงการวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ โครงการชุมชนหาญ โครงการอยุธยา และโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสหภาพยุโรป กลายเป็นรากฐานของการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ดังนั้นชุด

ข้อมูลที่หน้าเชื่อถือที่ถูกลำมาสนับสนุนว่า พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต มีอันตรายต่อสุขภาพจริง และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีกต่อไป

5.2.3 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต, คลอร์ไพริฟอส, และไกลโฟเซต, เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

พบปัญหาจากองค์กรภายนอกที่ไม่เห็นด้วยกับการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ เห็นการตอบโต้ที่ชัดเจนของบริษัทข้ามชาติ และกลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีเหล่านี้ เห็นการตอบโต้โดยข้อมูลวิชาการ การสร้างกระแสสังคม มีการกดดันหน่วยงานของรัฐ และที่สำคัญมีการคุกคามนักวิชาการของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับรัฐบาล พบว่าทัศนคติของรัฐบาลที่มองถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก เพราะเกษตรกรบางกลุ่มยังต้องการใช้สารเคมีอยู่ ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการแบนสารเคมีที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ นอกจากนี้รัฐบาลยังไม่มีมาตรการทดแทนที่ชัดเจนหรือธงทางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับความปลอดภัยของระบบเกษตรและอาหารของประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมือง เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดนโยบายในปัจจุบัน เพราะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่สำคัญ และการออกกฎหมายตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ การกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สะท้อนถึงการแข่งขันและการต่อสู้ระหว่างสถาบันและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีอำนาจและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบาย อำนาจทางการเมืองเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย เพราะผู้มีอำนาจทางการเมืองมีอิทธิพลเหนือ และสามารถผลักดันให้นโยบายเป็นไปตามความต้องการของตนเอง หรือสามารถยับยั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้อื่นที่ไม่เห็นด้วยและประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ

2. ผลักดันนโยบายด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแบนสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรงอย่างถาวร โดยเฉพาะในการป้องกันการถอนแบนสารเคมีที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค โดยเฉพาะเกษตรกรและประชาชนที่บริโภคผักและผลไม้ การมีนโยบายด้านกฎหมายที่เข้มงวดในเรื่องนี้จะช่วยให้สังคมมีความมั่นใจในคุณภาพของอาหารที่บริโภคและลดปัญหาสุขภาพที่อาจจากสารเคมีที่อันตรายได้เป็นอย่างมาก ดังนั้น การสนับสนุนนโยบายด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแบนสารเคมีที่อันตรายร้ายแรงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาในทุกมิติและตั้งใจในการดำเนินการอย่างเคร่งครัดในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การใช้เทคโนโลยีข่าวสาร (IT) เพื่อสื่อสารและแบ่งปันข้อมูลให้กับสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนได้รับรู้ข่าวสารที่หลากหลายและมีคุณภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบทความวิชาการหรือผลงานวิจัยที่มีความสำคัญ การใช้ (IT) ในการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สามารถเผยแพร่ข้อมูลได้อย่าง

รวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผ่านทางเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ

2. ส่งเสริมให้สมาชิกภายในเครือข่ายทำงานเชิงรุกบนสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดกระสร้างการรับรู้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

การศึกษาค้างต่อไปควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยเฉพาะในเรื่องการผลักดันให้มีการแบนสารเคมีที่มีความอันตรายสูง นอกจากนี้ยังควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่สำคัญในการผลักดันนโยบายความปลอดภัยทางอาหารและภาคการเกษตร ในฐานะแสดงทางการเมือง ด้วยความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเหล่านี้จะช่วยสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการพัฒนานโยบายด้านความปลอดภัยในการใช้สารเคมีในการเกษตรและอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในวงการเกษตรและอาหารในประเทศไทยและทั่วโลก

บรรณานุกรม

- เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thailand Pesticide Alert Network: Thai-PAN). (2555). เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN). สืบค้นจาก <https://thaipan.org/about>
- ณัฐวุฒิ จินารัตน์. (2554). กระบวนการผลักดันนโยบายสาธารณะ : ศึกษากรณี ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2550. วารสารการจัดการป่าไม้, 5(9), 10.
- ตุ้ แสนฤทธิ์. (2558). ปฏิวัติเขียว ยุคสมัยที่ หอนน นก หนุ แมลง เริ่มวิวัฒนาการ ฉลาดกว่ามนุษย์. สืบค้นจาก <http://www.raiporjai.com/pesticides.php?no=23&pg=1>
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). การเมืองท้องถิ่น การเมืองของใคร โดยใคร และเพื่อใคร สืบค้นจาก <http://www.thapra.lib.su.ac.th/cover/pdf/content256.pdf>
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). ประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยกำลังพัฒนา. วารสารสหวิทยาการวิจัย.
- ประเวศ วะสี. (2550). หลักยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา. สืบค้นจาก <https://www.oknation.net/post/detail/634d0a92085753d05a784ab3>
- ศิรินัททรา สถาพรวงศ์. (2552). การกำหนดนโยบายพืชตัดแต่งพันธุกรรมของประเทศไทย. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สำนักข่าวอิศรา. (2560). เปิดตัวเลข 3 ปี ย้อนหลัง นำเข้าสารเคมีอันตราย พบ ‘ไกลโฟเซต’ สูงสุดมูลค่ารวม 1 หมื่นล้านบาท. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/content-page/item/59676-paraquat.html>
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพ. (2563). สปสช. คำนวณเลื่อนห้ามใช้ 3 สารเคมีการเกษตรเผยผู้ป่วยพิษสารเคมี 5 ปี รวมกว่า 1.5 หมื่นคน,. สืบค้นจาก <https://www.nhso.go.th/news/2877>